

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 4 października 2019 roku Sąd Rejonowy dla Łodzi Śródmieścia w Łodzi oddalił powództwo E. S. przeciwko Skarbowi Państwa – Wojewodzie (...) o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego w postaci nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym z dnia 22 kwietnia 2003 r. wydanego przez Sąd Rejonowy dla Łodzi Śródmieścia w Łodzi w sprawie o sygn. akt XII GNc 1505/03, zaopatrzonego w klauzulę wykonalności postanowieniem z dnia 1 października 2009 r. w sprawie sygn. akt XII GCo 240/09 oraz postanowieniem z dnia 19 sierpnia 2016 r. w sprawie sygn. akt XII GCo 199/16 oraz obciążył powódkę kosztami postępowania w kwocie 1800 zł.

Apelację od powyższego wyroku wywiodła powódka, zaskarżając go w całości i podnosząc zarzut naruszenia przepisów postępowania, tj.:

1. art. 840 § 1 k.p.c. poprzez błędne przyjęcie, iż w niniejszej sprawie nie zostały wykazane żadne przesłanki powództwa uregulowanego tymże przepisem, podczas gdy aktywność procesowa powódki zmierzała do wykazania, iż w istocie przeczy ona zdarzeniom na których oparto nadanie klauzuli wykonalności tj. kwestionuje przejście obowiązku, bowiem w świetle postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po J. P. powódka nabyła dług spadkowy w ograniczonym zakresie, to jest do wysokości stanu czynnego spadku;

2. art. 233 k.p.c. poprzez dokonanie przez Sąd oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego w sposób dowolny, bez jego wszechstronnego rozważenia, a także zaniechanie oceny dowodów w oparciu o zasady logiki i doświadczenia życiowego, przejawiające się w:

- nieustaleniu przy badaniu przesłanek niniejszego powództwa szeregu faktów towarzyszących od czasu wydania nakazu zapłaty przeciwko J. P., a które miały niebagatelne znaczenie dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy, w szczególności faktu przyjęcia spadku z dobrodziejstwem inwentarza przez powódkę, dokonania spisu inwentarza przez powódkę, dokonania spisu inwentarza oraz braku zastrzeżenia w klauzuli wykonalności o ograniczeniu odpowiedzialności powódki;

- przyjęciu, że niewłaściwe doręczenie postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności pozostało bez konsekwencji prawnych dla niniejszego postępowania, podczas gdy w rzeczywistości powódka nie została pouczone o trybie i terminie wniesienia zażalenia od wydanego postanowienia i nie mogła zrealizować swojego prawa do powołania się w egzekucji na ograniczenie jej odpowiedzialności;

- nieustaleniu przez Sąd faktu braku zastrzeżenia w postanowieniu z dnia 19 sierpnia 2016 r. o nadaniu klauzuli wykonalności przeciwko E. S. wzmianki o jej ograniczonej odpowiedzialności za długi spadkowe (który to brak winieni zostać dostrzeżony przez Sąd I instancji z urzędu) oraz bierności strony pozwanej w tym zakresie i w konsekwencji uprzywilejowanie strony pozwanej w toku egzekucji komorniczej;

3. art. 102 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie polegające na obciążeniu powódki kosztami procesu mimo, iż w sprawie zachodzą przesłanki uzasadniające zwolnienie powódki od obowiązku poniesienia kosztów postępowania w tej sprawie.

W konkluzji powódka sformułowała wniosek o zmianę zaskarżonego wyroku i uwzględnienie powództwa w całości oraz zasądzenie kosztów postępowania za obie instancje.

W odpowiedzi na apelację strona pozwana wniosła o jej oddalenie i zasądzenie od powódki na rzecz strony pozwanej zwrotu kosztów postępowania odwoławczego.

Sąd Okręgowy przyjął za własny stan faktyczny ustalony przez Sąd Rejonowy i dodatkowo ustalił co następuje:

Postanowieniem z dnia 15 maja 20019 r. Sąd Rejonowy w Zgierzu stwierdził, że spadek po J. P. nabyli jego zstępni E. S. i K. P. po 1/2 części każde z nich oraz nakazał sporządzenie spisu inwentarza majątku spadkowego po spadkodawcy (bezsporne; postanowienie k. 11).

W dniu 23 grudnia 2011 r. Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w Zgierzu C. K. dokonał spisu inwentarza i ustalił, że w skład spadku wchodzi nieruchomość gruntowa o wartości określonej przez powołanego biegłego na kwotę 58900 zł (stan czynny). Zgodnie ze spisem inwentarza łączne zadłużenie spadkodawcy wobec różnych podmiotów (stan bierny) wynosiło 607 149,90 zł (protokół k. 22-23).

Postanowieniem z dnia 10 listopada 2015 r. Sąd Rejonowy w Zgierzu dokonał działu spadku po J. P. w ten sposób, że wchodzącą w skład spadku nieruchomość o wartości 58900 zł przyznał na współwłasność E. S. i K. P. po 1/2 części bez wzajemnych spląt i dopłat (bezsporne; postanowienie k.13).

Wyrokiem z dnia 19 grudnia 2016 r. Sąd Rejonowy w Zgierzu pozbawił wykonalności tytuł wykonawczy w postaci nakazu zapłaty w postępowaniu w sprawie o sygn. akt X Ng 867/00 wydany w sprawie z powództwa (...) SA w Ł. wobec E. S. ponad kwotę 29 450 zł (bezsporne; wyrok k.16).

Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w Łowiczu M. A. w sprawie Km 15/15 postanowieniem z dnia 12 czerwca 2017 r. stwierdził, że egzekucja wobec E. S. była skuteczna i na podstawie art. 825 pkt 2 kpc umorzył postępowanie egzekucyjne wobec niej z uwagi na pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego ponad kwotę 29 450 zł. W sprawie tej wyegzekwowano od E. S. na rzecz wierzyciela kwotę 26154,37 zł oraz opłatę egzekucyjną w kwocie 4193,99 zł (bezsporne; postanowienie k.19).

Na podstawie spornego tytułu wykonawczego w postaci nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym z dnia 22 kwietnia 2003 r. wydanego przez Sąd Rejonowy dla Łodzi Śródmieścia w Łodzi w sprawie o sygn. akt XII GNc 1505/03, zaopatrzonego w klauzulę wykonalności postanowieniem z dnia 1 października 2009 r. w sprawie sygn. akt XII GCo 240/09 oraz postanowieniem z dnia 19 sierpnia 2016 r. w sprawie sygn. akt XII GCo 199/16 prowadzona jest egzekucja przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Zgierzu M. D. w sprawie o sygn. akt Km 3193/17. Na poczet tego tytułu wykonawczego od powódki wyegzekwowano łącznie kwotę 4338,88 zł (załączone akta Km 3193/17).

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja jest zasadna w znacznej części.

Trafny jest zarzut naruszenia art. 840 § 1 kpc. Sąd Rejonowy błędnie uznał, że obrona dłużniczki przed prowadzoną egzekucją mogła być skuteczna jedynie w ramach postępowania klauzulowego. Rozważania Sądu Rejonowego ograniczyły się jedynie do tego aspektu, dodatkowo wspartego orzeczeniem Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 4 lipca 2013 r. sygn. akt I ACa 219/13, w myśl którego: „złożone przez spadkobiercę oświadczenia o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza wywołuje skutek prawny w postaci faktycznego ograniczenia jego odpowiedzialności za długi spadkowe spadkodawcy, ale w stosunku do tych wierzycieli, wobec których spadkobierca skutecznie procesowo powołał się na to ograniczenie na etapie postępowania rozpoznawczego lub klauzulowego (art. 319 k.p.c. i art. 792 k.p.c.)”.

Powyższa teza jest powtórzeniem oceny prawnej wyrażonej przez Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 29 kwietnia 2011 r. w sprawie I CSK 439/10, która dotyczyła całkowicie odmiennego stanu faktycznego. Najistotniejszą różnicą było to, że w w/w sprawie spadkobiercy byli stronami postępowania, które zakończyło się wydaniem tytułu egzekucyjnego i na etapie tego postępowania spadkobiercom nie udało się skutecznie procesowo powołać na ograniczenie odpowiedzialności za długi spadkowe. Z powyższych przyczyn Sąd Najwyższy słusznie uznał za niedopuszczalną weryfikację prawomocnego orzeczenia sądowego w drodze powództwa przeciwegzekucyjnego.

Natomiast w niniejszej sprawie tytuł egzekucyjny został wydany przeciwko spadkodawcy co w oczywisty sposób wyklucza możliwość zastosowania art. 319 k.p.c. Jednocześnie bezsporne było też to, że powódka nabyła spadek z

dobrodziejstwem inwentarza przed nadaniem klauzuli wykonalności na przedmiotowy tytuł. Postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności nie zawierało zastrzeżenia o którym mowa w art. 792 k.p.c., a powódka nie zaskarżyła tego postanowienia.

Sąd Okręgowy nie podziela jednak stanowiska Sądu Rejonowego, że podniesienie okoliczności związanych z ograniczeniem odpowiedzialności powódki do wartości stanu czynnego spadku mogło nastąpić wyłącznie w ramach postępowania klauzulowego.

W judykaturze i doktrynie utrwalony jest pogląd, że możliwość wniesienia zażalenia na postanowienie o nadanie klauzuli wykonalności, nie wyklucza samo przez się możliwości skorzystania z powództwa przewidzianego w art. 840 k.p.c., jeżeli tylko spełnione zostały przesłanki dla wytoczenia takiego powództwa (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 26 lipca 2012 r., II CSK 760/11, z 29 czerwca 2006 r., IV CSK 24/06 i z 8 lipca 2005 r., II CK 206/05). Również w orzecznictwie Sądu Apelacyjnego w Łodzi wielokrotnie prezentowane było stanowisko, że dłużnik może wnieść powództwo w trybie art. 840 § 1 k.p.c. niezależnie od tego, czy zaskarżył postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności, choćby można było w drodze zażalenia podnieść te same zarzuty (np. wyroki Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 20 grudnia 2017 r. I ACa 541/17 oraz z dnia 15 lutego 2018 r. I ACa 814/17). Nie ma przeszkód do powołania w powództwie opozycyjnym zarzutów, które zostały już rozpoznane w postępowaniu klauzulowym. Przeszkody takiej nie stanowi powaga rzeczy osądzonej, nie jest nią bowiem objęte rozstrzygnięcie zawarte w postanowieniu o nadaniu klauzuli wykonalności (zob. H. Pietrkowski, Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do art. 840 pod red. T. Erecińskiego, Lex-el)

Dłużnikowi lub osobie trzeciej przysługują dwa rodzaje obrony przed egzekucją: obrona formalna lub merytoryczna. Obrona formalna zmierza do eliminacji naruszeń przepisów procesowych i zapewnienia zgodnego z prawem przebiegu egzekucji i jest realizowana m.in. w drodze zastosowania środków zaskarżenia przewidzianych w przepisach o postępowaniu egzekucyjnym (zażalenie na postanowienie sądu o nadaniu klauzuli wykonalności, skarga na czynności komornika, zażalenie na postanowienie sądu, zarzuty wobec planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji itd. – por. uwagi do art. 767). Obrona merytoryczna natomiast polega na zwalczaniu zasadności lub dopuszczalności egzekucji i wyraża się w przyznaniu stronie (osobie trzeciej) uprawnienia do wniesienia powództwa przeciwegzekucyjnego. Dłużnik lub osoba trzecia w razie naruszenia ich praw podmiotowych wynikających z prawa materialnego nie mają prawnej możliwości domagania się ochrony tych praw od organu egzekucyjnego, gdyż ten nie może badać zasadności ani wymagalności obowiązku objętego tytułem wykonawczym (zob. art. 804), ale mogą skorzystać ze środków obrony merytorycznej, jakimi są powództwa przeciwegzekucyjne (por. uchwała SN z dnia 14 października 1993 r., III CZP 141/93, OSNC 1994, nr 5, poz. 102).

Powódka w ramach przedmiotowego powództwa podjęła obronę merytoryczną i przytoczyła okoliczności faktyczne, które uzasadniają zastosowanie art. 840 § 1 k.p.c. Istotne jest także to, że twierdzenia powódki znajdują odzwierciedlenie w art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c., a nie art. 840 § 1 pkt 1 k.p.c.

Zgodnie z treścią art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. dłużnik może w drodze powództwa żądać pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności w całości lub części albo ograniczenia, jeżeli po powstaniu tytułu egzekucyjnego nastąpiło zdarzenie, wskutek którego zobowiązanie wygasło albo nie może być egzekwowane; gdy tytułem jest orzeczenie sądowe, dłużnik może powództwo oprzeć także na zdarzeniach, które nastąpiły po zamknięciu rozprawy, a także zarzucie spełnienia świadczenia, jeżeli zarzut ten nie był przedmiotem rozpoznania w sprawie.

Z powołanego przepisu, w którym jest mowa o „zdarzeniu, wskutek którego zobowiązanie wygasło albo nie może być egzekwowane”, wynika, że ustawodawca miał na myśli wyłącznie zdarzenia o charakterze materialnoprawnym. Chodzi przy tym o te zdarzenia, które nastąpiły po powstaniu tytułu egzekucyjnego bądź po zamknięciu rozprawy w wypadku orzeczenia sądowego i spowodowały, że przymusowe egzekwowanie obowiązku dłużnika utraciło sens i nie ma już podstaw do dalszego chronienia interesów wierzyciela. Nie istnieje żaden zamknięty katalog zdarzeń, których nastąpienie po powstaniu tytułu egzekucyjnego dawałoby podstawę do wystąpienia z powództwem z art. 840 § 1 pkt 2. Ze względu na to, że art. 840 § 1 pkt 2 odnosi się tylko do zdarzeń po powstaniu tytułu egzekucyjnego, zarzut wykonania

zobowiązania może dotyczyć jedynie okresu po powstaniu tego tytułu, a gdy tytuł egzekucyjny stanowi orzeczenie sądowe – okresu po zamknięciu rozprawy (zob. H. Pietrkowski, Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do art. 840 pod red. T. Erecińskiego, Lex-el).

W niniejszej sprawie powódka już w pozwie powoływała się na spłatę długu w wysokości odpowiadającej udziałowi, który przypadł jej w dziale spadku. Powódka po powstaniu tytułu egzekucyjnego nabyła spadek z dobrodziejstwem inwentarza, a następnie został dokonany spis inwentarza w którym ustalono wartość stanu czynnego spadku na kwotę 58 900 zł. Kolejnym zdarzeniem prawnym było dokonanie sądowego działu spadku na mocy którego powódka nabyła udział w nieruchomości o wartości 29450 zł.

Zgodnie z art. 1031 § 2 zd. 1 k.c. (w brzmieniu przed zmianą dokonaną ustawą z dnia 20 marca 2015 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. poz. 539) w razie przyjęcia spadku z dobrodziejstwem inwentarza spadkobierca ponosi odpowiedzialność za długi spadkowe tylko do wartości ustalonego w inwentarzu stanu czynnego spadku.

Do chwili działu spadku spadkobiercy ponoszą solidarną odpowiedzialność za długi spadkowe. Jeżeli jeden ze spadkobierców spełnił świadczenie, może on żądać zwrotu od pozostałych spadkobierców w częściach, które odpowiadają wielkości ich udziałów (art. 1034 § 1 kc). Od chwili działu spadku spadkobiercy ponoszą odpowiedzialność za długi spadkowe w stosunku do wielkości udziałów (art. 1034 §2 kc).

Ograniczenie odpowiedzialności za długi spadkowe do wartości stanu czynnego spadku w istocie zwalnia spadkobiercę od odpowiedzialności przekraczającej tę wartość. Od powódki zaś w toku postępowania egzekucyjnego o sygn. akt Km 15/15 toczącego się na podstawie innego tytułu egzekucyjnego wyegzekwowano na rzecz wierzyciela kwotę 26154,37 zł oraz opłatę egzekucyjną w kwocie 4193,99 zł. Natomiast w postępowaniu egzekucyjnym toczącym się na podstawie spornego tytułu wykonawczego w sprawie Km 3193/17 wyegzekwowano łącznie kwotę 4338,88 zł. Powódka spłaciła zatem zobowiązania wynikające ze spadkobrania w łącznej kwocie przekraczającej wartość przypadającego jej w spadku udziału. Odpowiedzialność powódki istniała do wysokości wartości otrzymanej schedy, a powyżej tej kwoty powódka nie odpowiada już za długi spadkowe.

Powyższe okoliczności uzasadniały przyjęcie, że zaistniało zdarzenie w rozumieniu art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c., na skutek którego zobowiązanie powódki wygasło.

Na marginesie warto zauważyć, że powódka spłacała długi spadkowe nie dobrowolnie lecz na skutek toczących się postępowań egzekucyjnych, dlatego też nie jest konieczne przeprowadzenie analizy na płaszczyźnie art. 1032 k.c.

Roszczenie powódki nie mogło być jednak uwzględnione w całości. Powództwo o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności nie może być skuteczne w takiej części w jakiej tytuł wykonawczy został skonsumowany tj. w zakresie wyegzekwowanych od powódki w toku postępowania egzekucyjnego należności i w tym zakresie powództwo podlegało oddaleniu.

Jednakże wobec znacznego uwzględnienia żądania powódki o kosztach postępowania przed Sądem I instancji orzeczono na podstawie art. 100 zd. 2 k.p.c., a wynagrodzenie pełnomocnika powódki zostało ustalone na podstawie § 2 pkt 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

Pozostałe zarzuty apelacyjne dotyczące naruszenia art. 233 k.p.c. i art. 102 k.p.c. nie były uzasadnione wobec stwierdzenia naruszenia art. 840 § 1 k.p.c. choć z nieco innych przyczyn niż wskazane w apelacji.

Mając powyższe na uwadze Sąd Okręgowy na podstawie art. 386 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok w sposób określony w pkt I. oddalając apelację w pozostałej części (pkt II).

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono również na podstawie art.100 zd.2 k.p.c. Wynagrodzenie pełnomocnika powódki będącego radcą prawnym zostało ustalone na podstawie § 2 pkt 4 w związku z § 10 ust. 1 pkt

1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U.2018.265 t.j. z dnia 2018.01.30).

Katarzyna Kamińska-Krawczyk Witold Ławnicki Mariola Szczepańska